
Bratři a sestry,

Jonáš je prorokem, který se z řady všech ostatních totálně vymyká. Pochopíme to okamžitě a hned v úvodu. Ano, jsou jiní proroci, kteří se chvíli vymlouvají a svěřený úkol přijímají s rozpaky. Ale Jonáš se vymyká i jim. Vymyká se dokonce tak, že tuto prorockou knihu s Jonášovým příběhem někteří staří rabíni nazvali první židovskou anekdotou. Přesto, a nejspíše i právě proto, je tato kniha součástí hebrejského kánonu ...

Stalo se slovo Hospodinovo k Jonášovi, synu Amítajovu....

Takto začínají všechny prorocké texty. Jonáš je prorok v Boží službě. To je jeho zaměstnání a je logické, že právě on dostane takovýto úkol. Kdo jiný? A když tedy má jít do velikého města Ninive, jehož obyvatelé páchají zlo a má tam kázat, čekali bychom, že to přijme. Že tohle posláni pochopí tak, že může být spoluaktérem u čehosi velkého a že si toho cení. Možná že by od něj mohly zaznít pochyby a rozpaky. Budu na to stačit? Není to Hospodine příliš velké sousto? Ano, to k tomu přece patří, tomu bychom rozuměli, i on je jenom člověk. Ale on odpoví jinak. Nepochopitelně, iracionálně. Chaoticky. Neuroticky. Vstane a dá se na útěk za moře, pryč od Hospodina....

Takto přece dobrý příběh nezačíná. Je to podobné, jakoby běžec upadl hned na startovní čáře. Jako kdybyste nový hezký den začali tím, že se praštíte do hlavy. Bůh mu řekne: Půjdeš na východ, ale on udělá pravý opak – vydá se na západ. Je poslán do hor, obklopujících Ninive, ale on prchá k moři, aby odplul za obzor. Taršíš je město, které mělo být snad až kdesi ve Španělsku, prostě druhý konec světa. Slovo Hospodinovo tam podle Izajášova proroctví mělo proniknout až v posledních dnech. Z toho názvu zaznívalo prokletí. Kolovaly pověsti, že prý je tam dokonce brána do podsvětí. A právě tam Jonáš míří...

Proč to dělá? Bojí se? Nevěří si? Má krizi víry? Nebo mu Boží pověření zkrížilo jeho plány a je našťvaný? Nevíme, jen se polidsku domýšlíme. Ale právě tohle naše zcela lidské domýšlení Jonášových pohnutek jenom odhalí, jaké motivy bychom mohli mít v takové situaci my sami.

Ano, v tom Jonášově zkratu můžeme vidět sami sebe. Právě v tom je síla té anekdotické knihy o tom, jak komicky si může počínat člověk, který odmítne úkol od Boha a domnívá se, že je někde na světě místo, kam se před ním může schovat. V tomhle je vlastní poselství příběhu. Není to jenom starověká báchorka, kterou znají i mnohé děti bez křesťanské výchovy.

Jonáš, ta chodící tajemná záhada, ten muž plný rozervanosti, muž plný hlubokého vnitřního neklidu a konfliktu, se chová tak, jak se často chováme my všichni. Jak se snažíme utéci před Bohem a myslíme si, že víme jak a kam.

Jonáš sestupuje do Jaffy na loď, zaplatí za lístek a vyplouvá. Zatím jde všechno skvěle a podle jeho plánu.

Jenže pak přijde bouře od Hospodina. Lodi hrozí ztroskotání. Lodníci se modlí ke svým bohům a snaží se lodi odlehčit, aby nedošlo ke katastrofě. Jonáš ale sestupuje do podpalubí. Tam ulehne a usne. Dvojí sestoupení Jonášovo. Nejprve do Jaffy a pak do lodního podpalubí. No a pak už zbývá jen mořské dno. Za tím sestoupením není jen prostorová orientace. Je za tím i orientace duchovní. Od chvíle, kdy se Jonáš otočil zády k nebi, pohybuje se směrem dolů. Člověk když se vědomě odvrátí od Boha, nastane v jeho životě sešup. Může se nejprve domnívat, že má přece svobodu dělat si to, co se mu zlíbí a ne že má pořád plnit nějaké Boží úkoly. Ale ať už si to přizná nebo ne, může brzy upadnout do samoty, izolace, do sobectví a do temnoty, kam slunce nespívá.

To je případ Jonášův a přes tu ironii máme být vedeni k tomu, abychom se v něm poznali. Ta komičnost je zde třeba v tom, jak se Jonáš snaží zalézt co nejnižše. Připomíná malé děcko, které se bojí trestu a zaleze pod peřinu nebo dokonce pod postel. Ano, je to legrační být přesvědčen, že mě tady nikdo nenajde, že mám právě tady bezpečný úkryt a všechno mi musí projít. Jak skvěle jsem to vymyslel! Nikdo na mě nemůže, ani Hospodin. Karikaturista by to jistě vtipně ztvárnil. Možná tak, že by nakreslil človíčka, ukryvajícího se jako Adam kdesi ve křoví, ale přitom spočívajícího v Boží dlani. Milí bratři, milé sestry, možná kdesi v hlubině své duše dodnes ukryváme to malé dítě, které se stydí za sebe a bojí se a hledá útočiště.

To úmyslné vzdálení se od Boha vede Jonáše k normálnímu sobectví. Lodníci se modlí a makají, zatímco on si ve falešném klídku spí a nechává je v tom samotné. Jeho spánek není tím spánkem Petrovým v Herodově vězení, jak jsme to slyšeli před několika týdny. Petr spal pokojným spánkem na hrstce slámy uprostřed věžeňských bachařů. Jonášův spánek je spánkem nešťastníka, který nemá čisté svědomí. A i když to moc dobře ví, přesto jedná tak, jakoby se jej veškeré to přírodní běsnění živilů netýkalo. Ať se starají jiní, co je mi po nich, však jsem si zaplatil. Je to absurdní a nepochopitelné, jak se Jonáš chová. Ale řekněme si to ještě jednou – vždyť tomu rozumíme. Člověk, který dobře ví, co způsobil, dělá mrtvého brouka. Ví, že v tom mám prsty já, ale třeba z toho nějak vyklouznu bez šrámu, třeba mi to přece jen projde. Jonáš je v situaci, kdy nežije svůj život opravdově a naplno. Ten, kdo byl povolán, aby kázal lidem a volal je k pokání, ten, který je měl vést ke změně jejich životů, je jenom lhotejným a falešným divákem. Ale vždyť přece platí, že pokud chci vážně promlouvat do životů druhých, pokud mám být důvěryhodný, pak musím sám žít život ne bezchybný, ale spíše autentický. Musím žít nikoli svatě, ale každopádně opravdově.

Jonáše budí drsné a energicky sám velitel lodi. Vstávej ospalče, dělej taky přece něco a volej ke svému Bohu. Pohanští lodníci věděli, co dělat. Věděli, že mají volat ke svým božstvům a současně zamakat. Udělat všechno pro záchranu lodi i sebe samých. Jonáš nic z toho nedělá. Připomíná nám to, jak to ne vždycky bývají věřící lidé, kteří si vědí rady s tím, co v dané životní chvíli dělat. Že těmi tahouny bývají často nekřesťané, zatímco věrní Hospodinovi, kteří by měli být k dispozici v pravou chvíli na pravém místě, chybějí a selhávají.

Lodníci jakožto pohané znají taky mnoho praktik, jak hledat příčinu zla a ohrožení. Jednou z nich je los. A ten taky určí, kdo je tím problémem. Los padne na Jonáše.

Občas potřebujeme zastavit, potřebujeme někoho, kdo by námi zatřásl a zvolal: Prober se! Něco se sebou dělej! Anebo dokonce máme a musíme slyšet natvrdo: Ty jsi ten problém. A nebyl to jediný Jonáš, kdo tohle musel slyšet. Král David slyší od Nátana: Ty jsi ten muž. Nebo Jidáš, který se spolu s ostatními učedníky ptá: Jsem snad já, Pane ten, kdo tě zraňuje, uslyší: Ty sám jsi to řekl ...

Tohle je ale ten rozhodující zlom v životě. To, že si připustím, že opravdu jsem já sám tím problémem. Dokud budu jako děcko zalézat pod peřinu, dokud budu házet odpovědnost na druhé případně na Hospodina samého, nic se v mém životě nepohne a nic se nezmění. Ale pokud najdu v sobě odvahu, pokud to dokážu, je to jediná dobrá cesta. Podobně tak jako cesta ztraceného syna, u něhož to nepochybně znamenalo velký vnitřní zápas, ale nakonec se rozhodne: Vstanu a půjdu ke svému otci...

Takovýto comeback, takový návrat, takové rozhodnutí musí učinit i Jonáš. Učiní to teď a tady? Bude litovat svého útěku? Tohle zůstává zatím otázkou, na kterou ještě dnes neodpovíme. Ale přece jen se v Jonášovi už brzy cosi důležitého odehraje. O tom ale příště. Amen.

Modlitba: *Pane Bože, voláš nás do služby, ale nám se někdy nechce. Nebo se nám zdá, že nemůžeme. Nevěříme si a nevěříme ani tobě. Zveš nás, abychom tlumočili tvoje slovo soudu i života, ale naše ústa mlčí. Ukazuješ nám směr cesty, ale my volíme opačnou stranu. Podobáme se Jonášovi, jsme úplně jako on. Ale ty s námi nepřestáváš počítat tak jako jsi nezavřel jeho. Prosíme tě, srovnej nás a zastav nás, když uhneme na scestí a bude nám hrozit pád.*